

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:28.01.2021 ✓Accepted/Kabul:11.02.2021

DOI:10.30794/pausbed.870056

Araştırma Makalesi/ Research Article

Yavan, S. (2021). "Avrupa Birliği'nin COVID-19 Yardım Paketinde Yer Alan Plastik Vergisinin Ekonomi-Politikliği" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 46, Denizli, ss. 435-450.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN COVID-19 YARDIM PAKETİNDE YER ALAN PLASTİK VERGİSİNİN EKONOMİ-POLİTİĞİ

Sercan YAVAN*

Öz

Plastik vergisi, Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanan Çok Yıllı Mali Çerçeve 2021-2027 kapsamında 1 Ocak 2021'den itibaren geçerli olacak şekilde getirilmiş bir yükümlülüktür. Vergi, COVID-19 pandemisi sırasında üye ülkeleri desteklemek için kabul edilen Çok Yıllı Mali Çerçeve içerisinde yer alan AB kurtarma paketi kapsamında açıklanmış ve vergiden elde edilen gelir doğrudan AB bütçesine gidecek şekilde düzenlenmiştir. Vergi, geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj atığının ağırlığı üzerinden kilogram başına 0,80 Euro olarak hesaplanan ulusal bir katkı olarak tanımlanmaktadır. Avrupa Komisyonu bu vergiyi üye ülkeleri plastik atıklarda geri dönüşüme teşvik etmek için tasarlayıp bütçelerine katkı sunmayı planlamıştır. Fakat Avrupa plastik endüstrisi bu konuda Avrupa Komisyonu kadar iyimser değildir. Avrupa Komisyonu'nun aksine Avrupa plastik endüstrisinin, plastik sektörü üzerinde getirilen daha fazla mali tedbirin AB'deki yeşil politika hedeflerini karşılamak için gerekli olan inovasyonu ve yatırımları azaltacağı yönünde kaygıları bulunmaktadır. Bu çalışmada COVID-19 pandemisi sonrası kabul edilen AB kurtarma paketinde öz kaynak olarak gösterilen plastik vergisinin ekonomi-politiği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Plastik Vergisi, COVID-19, Çevre Politikaları.*

ECONOMY-POLITICS OF THE PLASTIC TAX INCLUDED IN THE COVID-19 AID PACKAGE OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

The plastic packaging tax is an obligation introduced under the Multi-Annual Financial Framework 2021-2027, which was approved by the EU parliament, effective from 1 January 2021. The tax has been announced under the EU bailout package within the Multi-Annual Financial Framework adopted to support member countries during the COVID-19 pandemic, and the tax revenue has been regulated to go directly to the EU budget. The tax is defined as a national contribution calculated at 0.80 EUR per kilogram based on the weight of non-recycled plastic packaging waste. The European Commission has planned to design this tax to encourage member countries to recycle plastic waste and contribute to their budgets. However, the European plastics industry is not as optimistic about this as the European Commission. Unlike the European Commission, the European plastics industry has concerns that more financial measures on the plastics industry will reduce the innovation and investments required to meet the green policy goals in the EU. In this study, the economy-politics of the plastic packaging tax, which is shown as equity in the EU rescue package adopted after the COVID-19 pandemic, was examined.

Keywords: *European Union, Plastic Tax, COVID-19, Environmental Policies.*

*Arş. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF, Maliye Bölümü, AYDIN.
e-posta: sercan.yavan@adu.edu.tr, sercanyavan@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-9873-5931>)

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 11 Mart 2020'de COVID-19'u bir pandemi olarak ilan ettiğinde dünya tehlikeli bir gerçeğe uyanmıştır. Çin'in Wuhan kentinden kaynaklanan vakalar hızla dünyaya yayılarak küresel bir pandemi halini almıştır. Bu yazının yazıldığı sırada virüs dünyada 2 milyondan (Worldometer, 2021) fazla insanı öldürmüştür. Vakaları izole etme ve virüsün bulaşma oranını sınırlama çabaları pandemiyi hafifletirken, dünyanın dört bir yanındaki ülkeler zorunlu ulusal sınırlama ve sınırların kapatılması gibi katı önlemler almıştır. Bu önlemler, modern dünya ekonomilerinin temel dayanaklarını paramparça etmiştir. Tüm dünyada pandeminin önemli ekonomik ve sosyal sorunlara yol açtığı sıkça dile getirilmektedir. Bütünsel olarak bakıldığında, ortaya çıkan kanıtlar, dünya için sürdürülebilir politikaların yeniden düşünülmesinin uygun hale geldiği tarihin en önemli anlarında olduğumuzu göstermiştir.

COVID-19 gibi pandemi haline gelen oldukça bulaşıcı hastalıkların varlığı, ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan çeşitli küresel sosyal ve çevresel dönüşümler nedeniyle ciddi sağlık sorunları ve ekonomik sorunlar yaratmaktadır. Ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak, dünya nüfusu giderek daha büyük şehirlerde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, Sanayi Devrimi'nin başlangıcından bu yana nüfus artışı hızlanmıştır. Tüm coğrafi boyutlarda insanların hareketliliğinin muazzam şekilde artışı ve nüfus yoğunluğunun her geçen gün artması COVID-19 pandemisinin yayılımını hızlandırmıştır. Ekonomik faaliyetin doğasındaki gelişmeler, insan teması ve varlığı sonucu bulaşan yeni bulaşıcı hastalıkların kontrol altına alınması sorununu daha da kötüleştirmektedir. Pazarların genişlemesi ve büyüyen ekonomik küreselleşmenin eşlik ettiği artan ekonomik uzmanlaşma ve daha fazla iş bölümü, bireylerin grip ve COVID-19 gibi oldukça bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkmasını kolaylaştıran kaynaklarla temas kurma riskini arttırmıştır. Modern ekonomilerde ekonomik faaliyetteki yüksek derecede karşılıklı bağımlılık göz önüne alındığında, bu hastalıkların yeni formlarının veya türlerinin olumsuz ekonomik sonuçları ciddi olabilir. Örneğin, bu tür enfeksiyonlar nedeniyle işçi bulunmaması veya bu enfeksiyonların riskleri, işyeri düzeyinde üretimi bozabilir. Aynı zamanda tedarik zincirleri bu gibi pandemiler nedeniyle bozulma eğilimindedir ve pandemilerin toplam mal talebi üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Tisdell, 2020:17).

COVID-19, 2003'te SARS ve 2012'de MERS'den sonra 21. yüzyılda üçüncü büyük pandemidir. Bununla birlikte, bu önceki pandemilerden farklı olarak, insan sağlığı üzerinde ölümcül etkiler ve devletler üzerinde ise ekonomik, sosyal, siyasal etkiler yaratmıştır. COVID-19, politika yapıcılarının yaklaşımını değiştirerek çeşitli mali kurtarma paketleri başta olmak üzere yeni sağlık politikaları, yeni eğitim politikaları, yeni çalışma planları ve birçok yeniliği içeren politikalar oluşturmalarına neden olmuştur. Ayrıca, bireyler, işletmeler ve ülkeler üzerinde de çeşitli etkilere neden olmuştur (Keogh-Brown vd., 2020:1). Uluslararası Para Fonu (2020) Haziran 2020'de yayınlanan Dünya Ekonomik Görünümü Raporu'nda (IMF 2020), COVID-19 pandemisi nedeniyle küresel ekonominin 2020'de yüzde 4,9 oranında keskin bir şekilde küçüleceğini öngörmektedir. Bu ekonomik gerileme, Büyük Buhan da dâhil olmak üzere, 20. yüzyıldan itibaren küresel sistemde yaşanmış tüm mali/finansal krizlerden çok daha kötü bir durgunluktur. Bu pandeminin uzun vadeli sonuçlarının küresel ekonomi üzerinde ne olacağını tahmin etmek çok zordur (Barrafrem vd., 2020:1).

2019'un sonunda Çin'de başlayan COVID-19 pandemisinin, Şubat 2020'den itibaren Avrupa'ya ve dünyanın geri kalanına yayılması, sağlık kriziyle birlikte kamusal yaşamın tüm kesimlerine dokunan daha genel bir kriz ortaya çıkarmıştır. Hemen hemen tüm ekonomik sektörler kısmen durma noktasına gelmiş, işletmeler bazen kapılarını kapatmaya zorlandığından çalışanlar işlerini kaybetmiştir. Aynı zamanda ülkeler sınırlarını kapatmış ve hava trafiği neredeyse durma noktasına gelmiştir (Rekenkamer 2020). Tüm bu olumsuz durumların tüm dünyada olduğu gibi Avrupa Birliği (AB) üzerinde de sonuçları olmuştur. COVID-19 krizi, AB'nin mali mekanizmalarına eşî görülmemiş bir meydan okuma olarak okunabilir. Pandeminin ilerlemesi, mevcut bütçe ve mali çerçeve içerisinde hızlı adaptasyonu gerektirmiştir. Öte yandan, AB politikaları ve geleneksel AB bütçesi, COVID-19 sağlık krizlerinin ekonomik ve sosyal sonuçlarının üstesinden gelmek için açıkça yetersiz kalmışlardır. Bu durum AB'de endişeyle karşılanmış ve AB'nin 2021-2027 yıllarını kapsayacak bütçesinde pandemi yardım paketi oluşturulmasına neden olmuştur (Castellari, 2020:1-2).

AB, benzeri görülmemiş bir krizle ve bunun sonucunda da birliğine yönelik bir tehditle karşı karşıya kalmıştır. COVID-19 pandemisinin sağlık, sosyal ve ekonomik sonuçları birlik genelinde ciddi sıkıntılara neden olmuştur.

Bu kriz, üye ülkeler arasındaki mevcut eşitsizlikleri daha da arttırmıştır. Bu nedenle, AB'nin kurtarma stratejisi, sadece verilen hasarı onarmakla kalmamış, aynı zamanda birlik içinde daha fazla aktif politika önlemlerinin alınmasına önyak olmuştur. Temmuz ayında Avrupalı liderler, AB Konseyi Başkanı Charles Michel'in dünyaya "Avrupa güçlü, Avrupa sağlam ve her şeyden önce Avrupa birleşik" sözleriyle (European Council, 2020a) sunduğu bir kurtarma paketi üzerinde anlaşmışlardır. Bütçe, mevcut tahsis politikalarının gerçekleştirilmesini etkilediği kadar geleceği de etkilemektedir. Bu nedenle AB bütçesi, Avrupa'nın geleceği tartışmasında çok önemli bir yer tutmaktadır. AB bütçesiyle daha çevreci, daha dijital, mevcut ve gelecekteki zorluklara daha iyi uyum sağlayan bir COVID-19 sonrası Avrupa'nın yeniden inşa edilmesine yardımcı olunması amaçlanmaktadır. AB bütçe paketinde aynı zamanda AB'nin gelecekteki olası krizlere hazır hale gelmesini sağlamak, mevcut AB bütçesinin daha etkili bir şekilde işlenmesini sağlamak ve sürdürülebilir kalkınma politikalarının yürütülmesini sağlamak için bir takım reformlara ihtiyaç duyulmuştur. Dolayısıyla AB'nin 2021-2027 yıllarını kapsayan bütçesini, COVID-19 pandemisi ile hemen hemen aynı dönemlere denk gelen Brexit Anlaşması'nın tamamlanması süreciyle birlikte değerlendirmek daha gerçekçi bir analiz olacaktır. Yeni vergiler, Brexit'in bıraktığı tahmini 13 milyar Euro (15.2 milyar Dolar) boşluğu doldurmak için önerilen birkaç fikrin parçası haline almıştır. Brexit sonrası AB'de ortaya çıkacak gelir ihtiyacının, tüm AB'yi kapsayan bir kurumlar vergisi veya AB gelirlerinin %20'sini oluşturacak karbon ticaretine dayalı yeni bir vergiyle karşılanması düşünülmektedir (Parker, 2020).

AB'nin 2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçevesini (ÇYMÇ) belirlerken yaşanan bu küresel nitelikteki ve birlik içerisindeki krizler yeni gelir kaynaklarının yaratılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu yüzden AB bütçesi içerisinde geri dönüştürülemeyen plastiklerin vergilendirilmesi yeni gelir kaynaklarının ilkinin oluşturmaktadır. Tüm dünyada dengeleri değiştiren COVID-19 pandemisinin AB'deki yansıması olarak görülen ve kurtarma paketi içerisinde yer alan plastik vergisi çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Çalışmada ilk olarak AB'nin COVID-19 paketinin gerekçeleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında AB'nin çevresel kalkınma politikaları içerisindeki plastik ekonomisi hakkında analizler yapılmıştır. Nihayetinde çalışmanın esas noktası olan plastik vergisinin ekonomi-politiği değerlendirilmiştir. Plastik vergisinin analizi yalnızca COVID-19 ile değerlendirmek doğru olmayacaktır. Bununla birlikte Brexit ile AB'nin yeni öz kaynak arayışı ve yeşil kalkınma planlarını plastik vergisinden bağımsız düşünülemez.

2. AB COVID-19 KURTARMA PAKETİ: YENİ NESİL AB

COVID-19 krizi, Avrupa'da tarihi bir kriz ortamı yaratmıştır. AB ve üye ülkeler, vatandaşlarının sağlığını korumak ve ekonominin çökmesini önlemek için acil durum önlemleri almak zorunda kalmıştır. Uzun süren zorlu müzakerelerin ardından, AB liderleri 21 Temmuz 2020'de AB ülkelerinin COVID 19 krizinden kurtulmasına yardımcı olmak için 750 milyar Euro'luk bir fon kurma konusunda anlaşmıştır. Yeni fondan tüm AB ülkeleri yararlanacak, ancak en çok etkilenenler daha fazla yararlanacaktır kararı alınmıştır (Sapir, 2020:2). İyileşmeyi hızlandırmak için tasarlanmış geçici araç olan Yeni Nesil AB (Next Generation EU) adıyla hazırlanan 750 milyar Euro'luk kurtarma paketi ile birlikte 2021-2027 yıllarını kapsayan AB'nin uzun vadeli bütçesi (1,8 trilyon Euro'luk AB bütçesi) bugüne kadar finanse edilen en büyük teşvik paketini barındırmaktadır (European Commission, t.y.). ÇYMÇ, 2021 ile 2027 arasındaki yedi yılı kapsayan bütçe, AB'nin Bratislava yol haritasının yanı sıra Roma ve Sibiu deklarasyonları ile 2019-2024 Stratejik Gündemi ışığında mevcut ve gelecekteki zorluklara yanıt vermesini ve siyasi önceliklerini yerine getirmesini amaçlamaktadır. "Yeni Nesil AB" ile güçlendirilen ÇYMÇ, aynı zamanda COVID-19 pandemisinin sosyo-ekonomik sonuçlarına yanıt olarak kurtarma paketinin uygulanması için ana araç olarak kullanılacaktır (European Council 2020b:10). 2021-2027 uzun vadeli AB bütçesi Parlamento tarafından 16 Aralık 2020 tarihinde 70'e karşı 540 kabul ve 70 çekimser oyla onaylanmıştır. Parlamento tarafından onaylanan bütçe daha sonra Avrupa Parlamentosu Başkanı David Sassoli tarafından imzalanmıştır (European Parliament, 2020a).

Avrupa Komisyonu, öz kaynaklar kararında birlik adına sermaye piyasalarından 2018 fiyatlarıyla 750 milyar Avro tutarında borçlanma yetkisine sahip olmuştur. Yeni net borçlanma faaliyeti en geç 2026 yılı sonunda yapılabilecektir. Birlik, sermaye piyasalarından aldığı fonları yalnızca COVID-19 krizinin sonuçları için kullanabileceği kararı alınmıştır (European Council, 2020b:3). 2008 Dünya Ekonomik Krizinde Avrupa kıtasal bir krizle karşı karşıya kaldığında ve AB'nin hakim güçleri, her ülkenin kendi devlet borç sorunlarıyla kendi başına ilgilenmesi gerektiğinde ısrar etmişlerdir. Ancak COVID-19 krizinde durum farklılaşmıştır. Temmuz 2020'de

AB, tarihi bir anlaşmaya vararak, COVID-19 pandemisinin neden olduğu krizi aşmak üzere üye ülkelere yüz milyarlarca Euro'yu dağıtmayı kabul etmiştir (Bevins, 2020).

Avrupalı liderler tarafından COVID-19 krizinin olumsuz etkilediği AB ekonomilerini yeniden inşa etmek için kabul edilen kurtarma paketi hakkında AB liderleri ortak bildiriye bu bütçeyi "AB'nin yararına eş benzeri görülmemiş bir krizin etkileriyle mücadele etmeye yönelik olağanüstü bir toparlanma çabasıyla birleştiren iddialı ve kapsamlı bir paket" olarak tanımlamışlardır. Yeni anlaşma, AB'nin ilk kez küresel finans piyasalarında önemli bir borçlu olacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca borçlanılan fonların 2058'e kadar geri ödenmesi planlanmıştır. Bunun yapılmasına yardımcı olmak için, yeni gelir kaynakların yaratılmasının yolları aranmıştır. Avrupa Komisyonu, anlaşma metninde teknoloji şirketleri için bir "dijital vergi" teklif edeceğini ve finansal işlemlerde yeni bir vergiyi değerlendireceğini söylemiştir. Ayrıca, şirketlerin cezalarla karşılaşmadan salmasına izin verilen sera gazı miktarını sınırlayan mevcut bir emisyon ticaret programını güncellemeyi düşüneceğini de belirtmiştir (Frater & Toh, 2020). Gelir getirici yeni gelir kaynakları kapsamında dijital vergi ve emisyon vergileri dışında plastik vergisi de bulunmaktadır. Söz konusu plastik vergisi, dijital ve emisyon vergisi gibi AB'nin hedeflediği yeni gelir kaynakları olarak planlanmaktadır. COVID-19 kurtarma paketi içerisinde yeni gelir kaynaklarından biri olarak görülen plastik vergisinin 1 Ocak 2021 tarihinde uygulanmaya başlanacağı açıklanmıştır.

Yeni AB bütçesi, AB harcamalarının yaklaşık üçte biri yeni ve güçlendirilmiş politika alanlarına katkı sağlamak için kullanmayı planlamaktadır. Yeni kurtarma aracı kapsamındaki finansman, AB ülkelerinin COVID-19 krizinin sonuçlarının üstesinden gelmesine yardımcı olacak ve böylelikle birliğin modernizasyon ve dayanıklılığını güçlendirecektir. Yeni Nesil AB kurtarma paketinin uygulanması için, AB'nin öz kaynaklar kararının tüm üye ülkelerde anayasal gerekliliklere uygun olarak onaylanması gerekmektedir. Yeni Nesil AB finansmanın çoğu, üye devletlerdeki kamu yatırımlarını ve reformlarını hibeler ve krediler yoluyla destekleyecek ve COVID-19 pandemisinin ekonomik ve sosyal etkisinin yanı sıra yeşil ve dijital geçişlerin yarattığı zorlukların üstesinden gelmek için kullanılacaktır (Council of the European Union, 2020). Ancak Yeni Nesil AB olarak adlandırılan COVID-19 kurtarma paketi, Avrupa'nın daha mükemmel bir birliğe doğru adımlar attığı konusunda ihtiyatlı iyimserlik içermektedir (Bevins, 2020). AB'nin gelecekteki finansmanı ve harcamalarını yeniden düşünmek için bu gerçekçi yaklaşım AB'nin bütçesinde önlemler almasını tetiklemiştir. Aynı zamanda göç, demografik eğilimler, güvenlik sorunları ve iklim değişikliği gibi konular birlik içinde önemli kaygılar arasındadır ve bu durumlar AB bütçe görüşmelerinde de ortaya çıkmıştır.

Bütçenin ihtiyatlı iyimserliği ile ilgili olarak birlik üyelerinden Macaristan ve Polonya'nın açıklamaları söz konusu ihtiyatlı iyimserlik durumuna işaret etmektedir. Macaristan ve Polonya Kasım 2020'de yaptıkları açıklamada, AB fonlarının kullanımının belirli şartlara bağlanması durumunda yeni AB bütçesinin kabul edilmesini engellemekle tehdit etmişlerdir. Avrupa Komisyonu, hem 2021-2027 AB bütçesi hem de kurtarma fonu için öz kaynaklar kararının kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir. İki üye ülke de hukukun üstünlüğü şartına çekincelerini dile getirmişlerdir (Zalan, 2020). İtirazda buldukları hukuk üstünlüğü meselesi, AB'nin ülkelerin bütçeden yardım almasının bazı koşullar getireceği endişelerinden kaynaklanmaktadır. Bu iki ülkenin hukuki ve adaletli yargılama standartları konusunda hızlı düşüşler yaşaması AB'nin bütçe desteğinden mahrum kalma endişesini oluşturmuştur. Bu nedenle belirli standartlara bağlanacak olan AB bütçesi, Macaristan ve Polonya'nın bu bütçeyi veto etme tehditlerine neden olmuştur. Ayrıca bu iki ülke dışında desteklerin iklim değişikliği ile ilgili standartlara bağlanması olasılığından rahatsız olan başka üye ülkelerinin olduğu da düşünülmektedir (Kucuk, 2020). Ancak özellikle Macaristan ve Polonya'nın itirazda bulunduğu konular çözümlenerek Aralık 2020'de yeni AB bütçesi Avrupa Parlamentosunda onaylanmıştır. Bunun dışında Birleşik Krallık'ın AB'den çıkma kararının, büyük bir bütçe boşluğu yaratması da yeni AB bütçesine karşı oluşan ihtiyatlı iyimserliğin bir başka nedenini oluşturmaktadır. Sonraki bölümlerde bu gelir kaybına yönelik AB'nin yeni gelirler yaratmadaki politikalarına ayrıntılı olarak değinilmiştir.

3.AB'DEKİ MEVCUT PLASTİK KULLANIMI VE COVID-19 ETKİSİ

Plastik, ekonomik, hafif ve dayanıklılık gibi özellikleri nedeniyle modern toplumda önemli ve her yerde bulunan bir malzemedir. Dünya genelinde plastik üretimi 1964 ile 2014 arasında yirmi kat artmıştır. Bugüne kadar toplam 8.300 milyon ton plastik üretildiği tahmin edilmektedir. Çin'den sonra ikinci en büyük plastik üreticisi olan

AB, küresel plastik değer zincirinde önemli bir rol oynamaktadır ve dünya plastik malzeme üretiminin yaklaşık % 20'sini ve tüketiminin de % 17'sini oluşturmaktadır. Yakın zamanda yapılan bir araştırmada, plastik talebinin 2050 yılına kadar artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir (Hsu, Domenech, & McDowall, 2020).

Plastikler, alternatiflerine kıyasla bazı ambalaj uygulamalarında bile enerji tüketimini ve sera gazı emisyonlarını azaltmaya yardımcı olmaktadır (European Commission 2011,:11). Bu avantajlarıyla birlikte yüksek performanslı plastik yalıtım malzemeleri, enerji faturalarından tasarruf edilmesini sağlamaktadır. Ambalajda plastikler gıda güvenliğini sağlamaya ve gıda israfını azaltmaya yardımcı olmaktadır. 3D baskı ile birleştirildiğinde, biyo-uyumlu plastik malzemeler, tıbbi inovasyonu mümkün kılarak insan hayatını kurtarabilmektedir. Bununla birlikte, çoğu zaman plastiklerin mevcut durumda üretilme, kullanılma ve atılma şekli, daha 'döngüsel' bir yaklaşımın ekonomik faydalarını yakalayamamakta ve çevreye zarar vermektedir. Günümüzde plastiklerin üretimi, kullanımı ve tüketimine gölge düşüren çevre sorunlarının acilen çözülmesine ihtiyaç vardır. Her yıl okyanuslara düşen milyon ton plastik çöp, bu sorunların en görünür ve endişe verici işaretlerinden biridir. Kamuoyunda bu endişeler her geçen gün artmaya devam etmektedir (European Commision, 2018:5).

Plastikler yaşamın her alanda yer almak ve çoğu kez yalnızca bir kez kullanılmaktadır. Tahminlere göre, plastik ambalaj malzemesinin değerinin sadece % 5'i ekonomide kalırken, geri kalanı çok kısa bir ilk kullanımdan sonra kaybolmaktadır. Dahası, geri dönüştürülmemiş plastiğin doğada parçalanması yüzlerce yıl almaktadır. AB tek pazarında plastik kullanımıyla ilgili sorun zorunlu olarak ortak Avrupa tepkisi gerektiren bir sorundur. Avrupa plastik stratejisi, 2030 yılına kadar tüm plastik ambalajların uygun maliyetli bir şekilde yeniden kullanılabilir veya geri dönüştürülebilir olmasını sağlamak üzerine inşa edilmiştir. Bu aynı zamanda AB'nin düşük karbonlu ve döngüsel bir ekonomiye geçişinde önemli bir unsur olacak ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri ve Paris İklim Anlaşması¹ hedeflerine (UNFCCC, t.y.) ulaşılmasına somut bir katkı sağlayacaktır (European Commission 2018).

Aralık 2015'te Avrupa Komisyonu, döngüsel ekonomi için bir AB Eylem Planı kabul etmiştir. Kabul edilen eylem planında plastik temel bir öncelik olarak belirlenmiş ve Avrupa Komisyonu kendini değer zinciri boyunca plastiklerin oluşturduğu zorlukları ve tüm yaşam döngülerini dikkate alan bir strateji hazırlamaya adanmıştır. Avrupa Komisyonu 2017'de plastik üretimine ve kullanımına odaklanacağını doğrulayarak tüm plastik ambalajların 2030 yılına kadar geri dönüştürülebilir olmasını sağlama hedefine doğru çalışmalarını hızlandırmaya başlamıştır (European Commision, 2018:5). Bu hızlanma 2019 yılında ortaya çıkan COVID-19 pandemisine kadar gündemde kalmıştır. Ancak AB'nin plastik kullanımının azaltılmasına yönelik stratejilerini COVID-19 pandemisi etkilemiştir. Bunda en önemli etki ise, pandemi sonrası aşırı temiz hayat tarzının getirmiş olduğu tek kullanımlık plastik kullanımının artmasıdır.

Karantina sırasında restoranların ve dükkânların geçici olarak kapatılması ve hükümetler tarafından uygulanan 'evde kalma' direktifleri ile mevcut durum, yaşam ve tüketim alışkanlıklarımızı değiştirerek atık üretim modellerimizde belirsizlik yaratmıştır. Hatta bulaşma korkusu karşısında temizlik saplantımız, kişisel koruyucu ekipman (KKE) kullanımı, plastik ambalajlı gıda ve hazır yiyecek talebinin artması hem rahatlık hem de güvence için tek kullanımlık mutfak eşyaları kullanımı, davranış kalıplarımızı değiştirmiştir (Vanapalli vd. 2021:2). Sağlık çalışanları tarafından KKE benzeri eldivenler, yüz maskeleri ve önlüklerin kullanımındaki muazzam artış, tek kullanımdan sonra büyük miktarda plastik atık üretmektedir. Ayrıca, önemli oranda plastik içeren laboratuvar çalışmaları ve testlerden artan biyomedikal atık oluşumu da soruna katkıda bulunmaktadır (World Health Organization 2016). Maskelerin sadece % 1'i yanlış bir şekilde atılırsa ve doğaya dağılırsa, bu ayda 10 milyon kadar maskenin çevreyi kirletmesine neden olacaktır (Adyel, 2020:1314).

COVID-19'un neden olduğu paranoya, birçok ülkede uzun ömürlü paketlenmiş ürünler için istenmeyen talebe yol açarak gıda maddelerinin ve diğer ev eşyalarının mantıksız bir şekilde stoklanmasına yol açmıştır (Sharma vd., 2020:2) Özellikle pandemik panik alışverişiyle bağlantılı temel tüketici davranışları değişmiştir. Sürekli bir gıda tedariki ve temel ev eşyası akışını sağlamak amacıyla, insanlar güvenmedikleri alanlardan satın almak yerine çevrimiçi satın alma faaliyetlerine yönelmişlerdir. Pandeminin ışığında, çevrimiçi satın alımlar ve e-ticaret fiili çözümler haline gelmiştir (World Trade Organization, 2020:3). Yüksek operasyonel maliyetler, yeni personel işe

¹ Paris Anlaşması, iklim değişikliği konusunda yasal olarak bağlayıcı bir uluslararası anlaşmadır. 12 Aralık 2015 tarihinde Paris'te COP 21'de 196 Tarafça kabul edilmiş ve 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girmiştir. Amacı, küresel ısınmayı sanayi öncesi seviyelere kıyasla 2'nin çok altında, tercihen 1,5 santigrat derece ile sınırlamaktır.

alma ve güvenlik önlemleriyle ilgili ek maliyetlere rağmen, Amazon e-ticaret hizmetleri 2020'nin ilk çeyreğinde yıllık satışlarında % 26 artış kaydetmiştir (Amazon 2020). Bununla birlikte plastik kullanımının azaldığı alanlar da yok değildir. Özellikle otomobil, havacılık, inşaat sektörlerinde plastiğe olan talep, COVID-19 pandemisi nedeniyle üretimin azalması sonucunda önemli ölçüde azalmıştır (Klemeş vd., 2020:3).

Halkın hijyen ve sağlık güvenliği konusundaki paranoyası, yeniden kullanılabilir bardak, poşet vb. algılarını bir hastalık tehdidi olarak değiştirmiştir. COVID-19 krizi gerçeklik kontrolü, küresel plastik atık üretimini azaltma hedefini engellemiştir. İnsanların ambalajsız ürünlere olan inancını kaybetmesi, atma kültürünün geri gelmesine ve tek kullanımlık plastik kullanımının yeniden canlanmasına neden olmaktadır (Vanapalli vd., 2021:3-4). Bu nedenle, KKE kullanımının artmasıyla ortaya çıkan atıkların yanı sıra, çevrimiçi gıda dağıtım hizmetleri ve gıda gibi plastik ambalajlı ürünlere olan talebin artması, pandemi sırasında plastik atıkların ana kaynakları olarak düşünülebilir. Ayrıca, tüketici davranış değişiklikleri, küresel plastik atık sorununa katkıda bulunan tek kullanımlık plastiklerin kullanımında bir artışı tetikleyebilir (Klemeş vd., 2020:3).

Böylesine karmaşık bir değer zincirinin işleyişini yeniden düşünmek ve iyileştirmek, plastik üreticilerinden geri dönüştürücülere, perakendecilere ve tüketicilere kadar tüm kilit oyuncuların çabalarını ve daha fazla işbirliğini gerektirir. Aynı zamanda, yatırımı doğru yönde yürütmek için yenilik ve ortak bir vizyon gerektirir. Plastik endüstrisi, Avrupa ekonomisi için çok önemlidir. Ayrıca plastik endüstrisi ekonomik sürdürülebilirliği arttırdığı gibi yenilenen AB Sanayi Politikası Stratejisi'nin izlediği hedefler doğrultusunda yenilik, rekabet ve iş yaratma için yeni fırsatlar sağlayabilir. Bu strateji, plastik ürünlerin tasarım ve üretiminin yeniden kullanım, onarım ve geri dönüşüm ihtiyaçlarına tam olarak uymak zorundadır. Bu zorunluluklar daha sürdürülebilir malzemelerin geliştirildiği ve teşvik edildiği yeni bir plastik ekonomisinin temellerini oluşturmaktadır. Bu hedefleri takip ederek belirlenen stratejiler düşük karbonlu ve enerji açısından verimli bir ekonomiye sahip bir enerji birliği için belirlenen önceliğe ulaşılmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda bu politikalar AB'nin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (European Commission, 2019) somut bir katkı sağlayacaktır (European Commission, 2018:5).

4. PLASTİK VERGİSİNİN EKONOMİ-POLİTİĞİ

Ekonomi-politik kavramı kamu tarafından alınan kararları, politik perspektif dışında ekonomik etkilerini de inceleyen karmaşık bir süreçtir. Çevre ekonomisinin, çevrenin korunmasına yönelik verimli ve etkili kamu politikası önlemleri bulunmaktadır. Bu kamu politikası önlemlerinin en çok kullanılanlarından biri de çevresel vergilerdir. Çalışmanın merkezinde yer alan plastik vergisi de çevresel vergiler kapsamında değerlendirilmektedir. Bu başlığın altında plastik vergisinin ekonomi-politiğinde, bu verginin varlığının yalnızca bir nedene bağlanmaması gerekliliği birçok açıdan incelenmiştir. Bu incelemeler temelde plastik vergisinin çevresel kaygıları giderici etkisi, AB'nin iç politikasındaki etkisi ve bütçeye gelir getirici etkisi üzerine odaklanmaktadır.

4.1. AB'nin Plastik Kullanımındaki Çevresel Kaygıları

Plastik kullanımının birçok avantajı olmasına rağmen olumsuz çevresel dışsallıkları da bulunmaktadır. Plastikler genellikle biyolojik olarak parçalanmaz ve bu nedenle çevrede çok uzun süre atık olarak kalabilir. Bu durum çevreye olduğu kadar insan sağlığına yönelik de bir risk oluşturmaktadır. Uygulamada plastiklerin geri dönüşümü oldukça zor ve maliyetlidir. Kuzey Atlantik ve Pasifik Okyanuslarında, çevresel etkileri henüz tam olarak anlaşılmayan ancak dev plastik atık yığınlarının keşfedilmiş olması özellikle endişe verici bir konudur (European Commission, 2011:11). Plastik sadece kıyıları kirletmekle kalmamakta, aynı zamanda daha büyük parçalara dolanan ve daha küçük parçaları yemek zanneden deniz canlılarına da zarar vermektedir. Deniz canlıları tarafından plastik parçacıkların yutulması, normal yiyecekleri sindirmelerini engellemekte ve toksik kimyasal kirleticileri organizmalarına çekmektedir. Bu süreç besin zinciri yoluyla deniz canlılarının tüketilmeleri sonrası plastiklerin insan vücuduna girmesine kadar uzanmaktadır (European Parliament, 2018).

Son yıllarda, AB çevre mevzuatının çeşitli unsurları plastiklere odaklanmıştır. Plastikler, döngüsel ekonomi paketinden döngüsel ekonomide plastik için Avrupa stratejisine ve tek kullanımlık plastiklere kadar uzanan çeşitli stratejiler, eylem planları ve özel direktiflerle ele alınmaktadır. AB'nin çevreye yönelik stratejileri, eylem planları ve özel direktifleri plastik tüketimi ve plastik atık üretimi ile ilgili çeşitli çevresel sorunların ve zorlukların tanımlanmasına odaklanmıştır. Atık önleme, plastik atıklarla uğraşmak için tercih edilen ve en yüksek çevresel

faydayı sağlayan seçenektir. Atık önleme, atıkla ilgili çevresel sorunların ele alınmasında en etkili sonuç sağladığı için AB atık mevzuatının merkezinde yer almaktadır. Önleme tedbirleri, ya ekonomi tarafından üretilen atık miktarını azaltmayı ya da atık yönetiminden kaynaklanan çevresel etkileri en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Atıkla ilgili AB veya ulusal stratejiler ve mevzuatlar, rutin olarak atık önlemeyi hedeflerinin en üstüne yerleşmiştir. Atık önleme herhangi bir atık akışında uygulanabilir, ancak her bir akışın özelliklerini yansıtacak şekilde özelleştirilmesi gerekir. Ülkelerin plastik atık oluşumuyla mücadele etmek için aldığı özel önlemler ve varsa plastik atık miktarlarının çevre üzerindeki etkilerinin analizi AB'nin ileride izleyeceği politikalar için önemli bir konudur (European Environment Agency, 2019:8-9).

AB'nin bir bütün olarak iklim değişikliğine karşı iyi kurulmuş organizasyon olduğu yaygın olarak kabul görmektedir. Kimilerine göre AB'nin çevre politikaları yeterince ileri gitmezken, kimileri ise çevre politikalarına öncülük ettiği görüşündedir. Avrupa'nın iklim değişikliğine karşı mücadelesinin önemli bir parçası, dünyadaki su kütlelerinin en büyük kirleticilerinden biri olan ve fazla atıkların başlıca üreticileri arasında yer alan plastiklerin işlenmesidir. Son birkaç yıl içinde AB, plastiklerin işlenmesine yönelik bir strateji ve genel bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu, üye ülkeler tarafından geniş düzeyde benimsenen ve nihayetinde kıtaya en iyi şekilde hizmet edebilecek çevreci uygulamalardan oluşmaktadır. Avrupa Komisyonu, yıllar süren zorlu çalışmanın ardından 2018'de dönüm noktası niteliğindeki "Döngüsel Ekonomide Plastikler için Avrupa Stratejisi" isimli plastik stratejisini açıklamıştır. Avrupa Komisyonu yöneticileri, plastiklerin günlük yaşamımızda oynadığı hayati rolü ve Avrupa'nın onları daha sürdürülebilir ve iklim dostu hale getirmek için neler yapabileceğini açıklamışlardır. Komisyona göre Avrupa plastik sorunuyla mücadele ederek, iklim değişikliği ve kirlilikle mücadelede öncülük edebilir ve böylece çevreci yenilikler teşvik edilebilir. Aynı zamanda AB döngüsel ekonomiyle birlikte ekonomik büyümenin yeni yollarını keşfetme olanağı bulabilecektir (Stoyanov, 2020). Yasal önlemler, petrokimya endüstrisi ve ambalaj sektöründeki firmaları, çoğu zaman AB zorunlu minimumlarının ötesine geçen, giderek daha iddialı sürdürülebilirlik hedefleri benimsemeye itmiştir. Birçok plastik şişe üreticisi, 2030 yılına kadar en az % 50 geri dönüştürülmüş malzeme kullanmayı veya daha yüksek enerji verimliliği elde etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, CO2 çıkışı ve ağırlığı nedeniyle genellikle plastikten daha az çevresel kirletici etkiye sahip olan biyo bazlı veya plastik olmayan alternatiflere geçiş hedefleri de bulunmaktadır (Baumgarten, 2020).

4.2.COVID-19 Kurtarma Paketi ve Plastik Vergisi

Son yıllarda, plastik kirliliği konusunda artan kamuoyu bilinci, dünyada çok sayıda atık önleme politikasının uygulanmasına yol açmıştır. Plastik değer zincirinin karmaşıklığı, vergiler gibi piyasaya dayalı araçlar da dahil olmak üzere, yaşam döngüsü boyunca ortaya çıkan tüm çevresel dışsallıkları ele almak için birden fazla politika aracının uygulanmasını gerektirir. Plastik malzeme üzerindeki vergiler, belirli plastik polimer türlerinin veya belirli plastik kullanımının (örn. Tek kullanımlık ambalaj), sürdürülemez plastik malzeme tüketiminin azaltılmasına yardımcı olabilir. Vergilerin tek kullanımlık plastik ürünlere uygulanması, bu tür ürünlerin fiyatını artırmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle talebi bu tür ürünlerden uzaklaştırabilir ve bu durum ikame etkisi ile sonuçlanabilir. İyi tasarlanmış vergiler, daha dayanıklı ve/veya daha sürdürülebilir alternatiflerin kullanılmasına yol açmalıdır. Bu tür alternatifler, yeniden tasarlanmış ve daha kolay geri dönüştürülebilir plastik seçenekleri içermektedir (OECD, t.y.).

Çevresel vergiler genel bilinenin aksine her zaman karbondioksit salınımlarını azaltmayabilir. Bunun nedenleri çeşitli gerekçelere dayanmaktadır. Uygulanan çevresel vergilerin (bu çalışmada da plastik vergisinin) uygulama homojenliğinin olmamasıdır. Başka bir ifadeyle tek bir emisyon odaklanmış bir çevre vergisinin diğer emisyonları azaltmayacağı gerçeği bulunmaktadır. Çevresel vergilerin karbondioksit emisyonlarını her zaman azaltmayacağına bir başka nedeni ise, çevresel vergiler uygulanırken bazı sektör ve kesimlere uygulanacak olan muafiyetlerdir. Özellikle maliyet artışına yol açacak bir çevre vergisinin rekabetin yüksek olduğu sektörlerce kabul görmeyeceği gerçeği bulunmaktadır. Bu durumda çok uluslu şirketler hükümetlere baskı uygulayarak muafiyetlerden yararlanmak isteyeceklerdir. Bu durum çevresel vergilerin uygulanmasında etkinliğin azalmasına neden olacaktır. Çevresel vergilerde etkinsizliğe yol açan nedenlerden biri de, bu vergilerin emisyonların azaltılması işlevinden çok kamu geliri sağlama amacı olarak görülmesidir (Hotunluoğlu & Tekeli, 2007:121-122). Çalışmada da, plastik vergisini eleştirel açıdan değerlendirme noktasında odaklanılan en önemli durumlardan biri de plastik vergisinin emisyon azaltılmasından ziyade kamu geliri elde etme amacı olmasıdır.

Temmuz 2020’de uzun süredir müzakere edilen 2021-2027 dönemi için bir AB mali planı ve COVID-19 pandemik acil durum kurtarma paketi üzerinde AB Konseyi oy birliğiyle anlaşmaya varmıştır. COVID-19 paketinin bir parçası olarak 2021’de yürürlüğe girecek geri dönüştürülmemiş plastik atığa dayalı yeni bir vergi ortaya çıkmıştır (Käppeli & Gavas, 2020). Avrupa Parlamentosu’nun onayını takiben, 17 Aralık 2020’de Konsey, AB’nin 2021-2027 için ÇYMÇ’yi belirleyen yönetmeliği kabul etmiştir (Council of the European Union, 2020). Pakette yer alan geri dönüştürülmemiş plastik vergisi özellikle perakende ve tüketim malları, kimya ve ambalaj sektörlerinde faaliyet gösteren şirketleri ve ambalaj bileşeni olarak plastiği kullanan diğer endüstrileri etkileyebilir. Plastik vergisinin uygulanmaya başlanmasıyla birlikte plastik endüstrisindeki şirketlerin kar ve zararı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olabilir ve bazı durumlarda işletmeler için bir maliyet unsuru haline gelebilir (Tsiosta, 2020).

Geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj atığının ağırlığı üzerinden hesaplanan ulusal katkı payından oluşan ve kilogram başına 0,80 Euro olarak belirlenen yeni bir vergi AB COVID-19 yardım paketi içerisinde kabul edilerek 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren uygulanmak üzere yeni bir öz kaynak geliri olarak tanıtılmıştır (European Council, 2020b:64). Çevre ile ilgili yeni önlemler, AB’nin kendi gelir kaynaklarını genişletmeyi hedeflemekle birlikte COVID-19 pandemisinin ekonomik sonuçlarının üstesinden gelmek için finansman güvencesi sağlaması amacıyla da uygulamaya konulacaktır. AB Konseyi’nin bildirimine göre, AB devletlerinin ürettikleri geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj atıklarının ağırlığına dayalı olarak AB bütçesine bir katkı ödemesi gerekecektir. Bazı AB ülkeleri ulusal bütçelerinden katkı payı ödeme kararı alabileceği gibi birçoğu da plastik ambalaj ürünlerine yeni bir vergi koymaları muhtemeldir. Bu durum plastik vergisinin uygulamasında AB içerisinde ülkelere göre farklılaşmalara neden olacaktır (Tsiosta, 2020).

AB tarafından önerilen verginin kapsamı her üye devletin AB tarafından belirlenen hükümleri nasıl uygulamayı seçtiğine bağlı olacaktır. Bireysel vergi mükellefleri üzerindeki etki, çeşitli durumlara bağlıdır. Bunlar; üye devletin vergiyi belirli vergi mükellefleri üzerinden tahsilatı yoluyla toplamayı seçip seçmemesi; vergilendirilmiş ürünlerin tanımı; vergiyi toplama mekanizması; itiraz ve/veya geri ödeme seçenekleri gibi konulardan oluşmaktadır. Vergi mükelleflerinin açıklığa kavuşturulmasını isteyecekleri önemli konular da bulunmaktadır. Bunlar; tedarik zincirinde/üretim sürecinde tahsilat noktasının hangi seviyede olacağını ve dolayısıyla nihai vergi mükellefinin kim olduğunu içerecektir. Örneğin, vergi mükellefi geri dönüştürülemez plastiğin üreticisi mi? Geri dönüştürülemez plastiği işleminin veya ürününün bir parçası olarak kullanan şirket mi? Örneğin, nakliye sırasında kap olarak kullanılan ambalaj malzemesinin vergi yükümlüsü ürünün son satıcısı mı ya da son tüketicisi mi olacaktır? Bu sorular henüz cevap bulamamıştır. Avrupa Komisyonu’nda kabul edilen bu vergiye dair gerekli detaylar henüz açıklanmamıştır. Ancak bu ayrıntılardan bağımsız olarak bu verginin çeşitli sektörlerden birçok şirketi etkilemesi muhtemeldir ve bu nedenle vergi mükellefleri vergiyi uygulayan mevzuat konusunda açıklık isteyeceklerdir. Açık olan bir şey var ki; vergi yükü sadece mali değil, aynı zamanda bir uyum yükü de olacak çünkü etkilenen şirketlerde sağlam ve uyumlu vergi değerlendirme ve tahsilat süreçlerini uygulama yükümlülüğü 1 Ocak 2021’den itibaren gerekli olacaktır (Global VAT Compliance, 2020).

Birlik geri dönüştürülmemiş plastik vergisiyle birlikte, önümüzdeki dönemlerde öz kaynaklar sisteminde reform yapmak ve yeni öz kaynaklar getirmek için çaba harcamaktadır. İlk adım olarak, geri dönüştürülmemiş plastik atığa dayalı yeni bir öz kaynak vergi geliri olarak ortaya koymuştur (European Council, 2020b:8). AB Konseyi tarafından açıklanan plastik vergisi, üye devletleri plastik atıklardan geri dönüşümü artırmaya “teşvik etmek” için tasarlanmıştır. Konsey Genel Sekreterliği tarafından yayınlanan belgede (European Council, 2020b), plastik vergisi ilk olarak Ocak 2018’de o zamanki AB Bütçe Komiseri Günther Oettinger tarafından Brexit’in bıraktığı boşluğu doldurmak, göç ve güvenlik hizmetlerini finanse etmek için önerilmiştir. Alman siyasetçi tarafından AB’nin «öz kaynaklarını» artırmanın bir yolu olarak görülmüş ve Avrupa Komisyonu bu fikri o ayın sonunda ortaya atmıştır. Daha sonrasında altı aylık dönüşümlü başkanlığını yürüten Finlandiya tarafından önerilen verginin AB ülkeleri arasında “geniş destek” kazandığını söylemiştir (Parker, 2020).

4.3. Brexit’in AB’nin Öz Kaynak Artırımına Etkisi

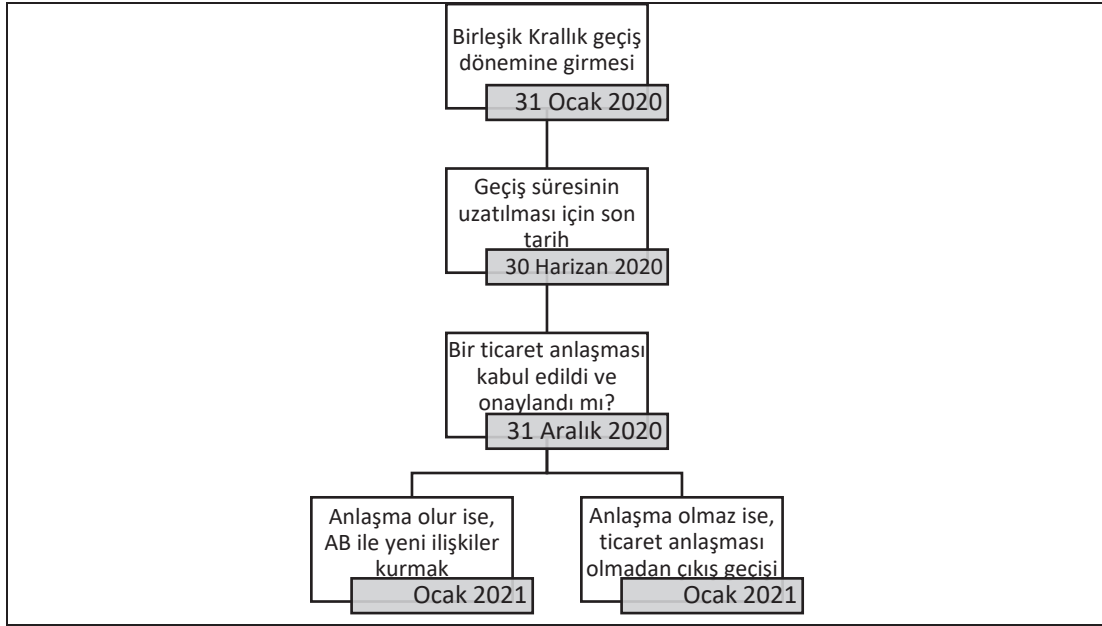
23 Haziran 2016’da Birleşik Krallık hükümeti, ülkenin AB üyeliğinin devamına ilişkin kamuoyunu ölçmek için ulusal bir referandum düzenlemiş ve sonucun hükümetin gelecek politikası olacağı belirtilmiştir. Nihai sonuç, kayıtlı seçmenlerin % 72,2’sinin yüksek katılımıyla gerçekleşen AB’den ayrılma referandumundan ‘ayrıl’ için

17.410.742 oy (% 51,9) ve 'kalmak' için 16.141.241 oy (% 48,1) çıkmıştır. Bu referandum AB'nin "Büyük Üç" ünden biri olan Birleşik Krallık'ın Avrupa projesine 43 yıllık katılımından radikal bir ayrılma ile sonuçlanmıştır (Dennison vd., 2020:1).

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma anlaşması olan Brexit'in AB bütçesini etkileyeceğine dair önemli kanıtlar bulunmaktadır. Esasında, 2016 yılında oylanan Brexit referandumunun sonucunun AB'nin 2016 yılındaki bütçesi üzerinde bile etkisi olmuştur. İngiliz Sterlininin Euro karşısındaki güçlü değer kaybı, İngiltere'nin Euro değerlerine 2016 için katkısında büyük bir düşüşe dönüşerek Avrupa Komisyonu'nu bu kaybı telafi etmenin bir yolunu bulmaya zorlamıştır. Ancak Brexit gerçeğe dönüştüğünde, AB finansmanı üzerindeki yansımalarının sonraki yıllarda da kendini göstereceği açıktır. Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararının AB bütçesinde ciddi etkileri olduğu yaygın olarak kabul edilmekle birlikte Birleşik Krallık'ın kendi bütçesi üzerinde de önemli etkileri olacağı kamuoyunda çokça tartışılmış ve hatta referandum kampanyalarında bu durum kullanılmıştır. Ayrılma kampanyasında Brexit'in Britanya Ulusal Sağlık Servisi için haftada 350 milyon İngiliz poundu serbest bırakacağı iddiası oldukça başarılı olmuştur (Haas & Rubio, 2017:3). Kampanya sırasında konuşulan bu slogan bile Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasının bütçesel etkisi konusundaki kanıtlardan bir tanesidir.

Birleşik Krallık, teknik olarak 31 Ocak 2020'de AB'den ayrılrsa da, fiziki ayrılığı 11 aylık bir geçiş sürecinde tamamlamıştır. Bu dönem boyunca Birleşik Krallık, AB'nin gümrük birliği ve tek pazarında etkin bir şekilde kalmaya ve AB kurallarına uymaya devam etmiştir. Ancak artık AB'nin siyasi kurumlarının bir parçası değildir. Örneğin, Avrupa Parlamentosu'nda İngiliz Parlamento üyesi bulunmamaktadır (Barnes, 2020). Tablo 1'de de Brexit anlaşmasının aşamalarını göstermektedir.

Tablo 1: Brexit zaman çizelgesi

Kaynak: (Barnes 2020).

Tablo 1'de de gösterildiği üzere AB ülkeleri, Avrupa Parlamentosu ve Birleşik Krallık parlamentosu tarafından onaylanan bir anlaşmaya varılması koşuluyla, AB ile Birleşik Krallık arasında yeni bir ilişki başlayacaktır. Eğer anlaşma sağlanamazsa herhangi bir ticari anlaşma olmadan Brexit tamamlanmış olacaktır. Avrupa Komisyonu, AB ülkeleri tarafından kendisine verilen yetki temelinde kalan 27 AB ülke adına Birleşik Krallık ile anlaşma pazarlıklarını sürdürmüştür. Bu yetki, Avrupa Komisyonunun Birleşik Krallık ile neler tartışabileceğini ve hangi müzakere pozisyonunu alması gerektiğini belirlemektedir. Birleşik Krallık AB ile müzakerelerin uzatılmadan Ocak 2021 tarihinde sonlanmasını istediğini birçok kez dile getirmiştir (Government of the Netherlands, 2018). Birleşik Krallık AB ile gelecekteki ticaret ve güvenlik ilişkisine ilişkin tarihi bir anlaşmayı Brexit geçiş döneminin bitiminden bir hafta önce 24 Aralık 2020'de gerçekleştirmiştir. Ülkenin 31 Aralık 2020'de tek pazar ve gümrük

birliğinden çıkmasıyla birlikte, gümrük vergisinden muaf mal ticareti ile polis ve adli işbirliğine imkan veren yeni düzenlemeler yürürlüğe girecektir. Bu anlaşma, Birleşik Krallık'ın 1 Ocak 2021'de tam siyasi ve ekonomik bağımsızlığa sahip olacağı anlamına gelmektedir. Anlaşma aynı zamanda puan temelli bir göç sistemiyle Birleşik Krallık'a kimin gireceğini tam olarak kontrol edilerek serbest dolaşım sona erecektir. Anlaşmanın açıklanmasının ardından, Avrupa Komisyonu taslak anlaşmayı üye ülkelere göndermiştir. 27 başkent anlaşmadan memnun kalması halinde, AB Konseyindeki bakanlar anlaşmanın 1 Ocak 2021'de uygulanması üzerinde anlaşacaklar ve Brexit süreci tamamlanmış olacaktır (Boffey & O'Carroll, 2020).

AB'nin önemli üye üyelerinden biri olan Birleşik Krallık'ın birlikten ayrılma kararı özellikle AB bütçesini etkilemiştir. Birleşik Krallık'ın son birkaç yılda AB'ye net katkısı yılda 7,8 milyar Sterlin olmuştur. Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılışı önümüzdeki yedi yıl içinde AB bütçesinde yaklaşık 55 milyar £ (71.3 milyar \$) açığa neden olacağı tahmin edilmektedir (Amaro, 2020). Brexit süreciyle birlikte Birleşik Krallık'ın AB bütçesine katkısının tamamen veya kısmen kaybı AB'yi mevcut ÇYMÇ'yi revize etmeye zorlamıştır. AB bütçesinin önemli bir aktörü olan Birleşik Krallık'ın birlikten ayrılması, geride kalan 27 AB üyesini bütçeye yeni gelir kaynakları arayışına itmıştır. Bu arayışın ilk adımları AB'nin 2021-2027 bütçesinde görülmeye başlanmıştır. Birleşik Krallık'ın AB dışında kalması bazı radikal kararların alınmasını hızlandırmıştır.

AB'nin 2021-2027 bütçesi ve 750 milyar Euro'luk COVID-19 kurtarma paketiyle ilgili müzakereler devam ettiği sırada ana anlaşmazlık noktalarından biri öz kaynaklar meselesi olmuştur. AB ülkeleri, ortak hedeflere ulaşmak için ortak bir AB bütçesine katkıda bulunmaktadır. Ulusal bütçelerden farklı olarak, AB bütçesi bir yatırım bütçesidir ve açık vermesine izin verilmez. AB antlaşmaları birliğin bütçesinin öz kaynaklarından tamamen finanse edilmesini öngörmektedir. Bu gelir kaynakları, Avrupa Parlamentosuna danışarak oybirliğiyle hareket eden AB Konseyi tarafından belirlenir ve her AB ülkesi tarafından da onaylanmalıdır. Mevcut öz kaynaklar sistemi otuz yıldır büyük ölçüde değişmeden kalmış ve Parlamento uzun süredir bunun elden geçirilmesi gerektiği çağrısında bulunmuştur. Şu anda AB geliri aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır (European Parliament, 2020b):

- Geleneksel öz kaynaklar (esas olarak gümrük vergileri, daha önce şeker vergilerini de içermekteydi; 2018'de öz kaynak gelirinin % 13'ünü oluşturmaktadır.)
- KDV'ye dayalı öz kaynak (AB ülkeleri tarafından toplanan tahmini KDV'nin bir yüzdesinin transferi; 2018'deki gelirin % 11'ini oluşturmaktadır.)
- GSMH tabanlı öz kaynaklar (AB ülkeleri, yıllık gayri safi milli gelirlerinin bir payını aktarır; 2018'de öz kaynak gelirlerinin % 66'sını oluşturmaktadır.)
- Diğer gelirler (AB rekabet yasasını ihlal eden şirketlere kesilen para cezaları, AB dışı ülkelerin belirli AB programlarına katkıları ve AB personelinin maaşlarına uygulanan vergiler dâhildir; 2018'de toplam AB gelir kaynaklarının % 10'unu oluşturmaktadır.)

Avrupa Parlamentosu, uzun zamandır AB gelir sisteminin belirsiz, adaletsiz ve mevcut zorlukların üstesinden gelmek için AB bütçesinin reforma ihtiyacı olduğu görüşündedir. AB ülkelerinin GSMH ve KDV'ye dayalı katkılara olan bağımlılığı azaltmak için Parlamento, AB politikaları ve hedefleriyle bağlantılı yeni gerçek gelir kaynaklarının getirilmesi çağrısında bulunmuştur (Delasnerie 2020). Avrupa Parlamentosu öz kaynak artırımı için yeni gelir kaynaklarını önerdiği zaman çizelgesine yer vermiştir (European Parliament, 2020b).

- 1 Ocak 2021: Geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj atıklarına dayalı yeni bir ulusal katkı (tek kullanımlık plastiklerin daha az kullanımını teşvik edecek, geri dönüşümü teşvik edecek ve dögüsel ekonomiyi artıracak)
- 1 Ocak 2023: Emisyon ticareti sisteminin gelirlerine dayalı öz kaynak (enerji yoğun endüstri, enerji üreticileri ve havayolları tarafından salınabilecek sera gazlarının hacmini kısıtlayan sistemden elde edilen gelirler)
- 1 Ocak 2023: Dijital hizmet vergilendirmesine dayalı öz kaynak (dijital ekonominin adil vergilendirilmesini sağlar)

- 1 Ocak 2023: Bir karbon sınırı ayarlama mekanizmasına dayalı öz kaynak (AB dışından belirli malların ithalatında bir karbon fiyatı, iklim değişikliğine karşı mücadelede eşit şartlar sağlanmasına yardımcı olacaktır)
- 1 Ocak 2026: Mali işlem vergisine dayalı öz kaynak (finans sektörünün adil vergi payını ödemesini sağlamak)
- 1 Ocak 2026: Ortak konsolide kurumlar vergisi tabanına bağlı öz kaynak (AB’de tek bir kurallar dizisi altında hesaplanan şirketlerin vergilendirilebilir kârlarının bir payı)

Nitekim Avrupa Parlamentosu’nun yeni öz kaynaklar yaratmak için önerdiği yeni vergiler veya fonlar, 2020 Temmuz ayında AB Konseyi anlaşmaya varılan 2021-2027 ÇYMÇ ile COVID-19 yardım paketinde yer almıştır. Bu yeni gelir kaynakları, COVID-19 kurtarma paketini finanse etmek için AB ülkeleri tarafından alınan ortak borcun ödenmesinde kullanılması düşünülmektedir. Yeni öz kaynaklar olmadan, ödünç alınan geri kazanım kaynakların, AB programlarında ek indirimler ve/veya AB ülkelerinden daha yüksek GSMH tabanlı katkılarla geri ödenmesi gerekecektir. AB Parlamentosu, borç yükünün vergi mükellefleri üzerinde değil, teknoloji devleri, vergi kaçakçıları ve büyük yabancı kirleticiler üzerinden sağlamak istemektedir. Önerilen öz kaynaklar, AB’nin yeşil kalkınma ve dijital dönüşüm gibi önceliklerinin bütçe üzerinde daha iyi yansıtılmasını da sağlayacaktır. Ek olarak, tek pazarın işleyişini destekleyecek ve GSMH’ye dayalı ulusal katkılara olan bağımlılığı azaltacaktır.

4.4. Plastik Vergisine İlişkin Eleştiriler

AB Konseyi, yeni 2021-2027 ÇYMÇ ve COVID-19 kurtarma paketi hakkındaki son anlaşmasıyla, 1 Ocak 2021 itibariyle plastik verginin uygulanmasını da onaylamış olmuştur. Vergi, Avrupa Komisyonu tarafından bu vergi “üye ülkeleri plastik atıklardan geri dönüşümü artırmaya teşvik etmek için tasarlanmış bir katkı” olarak sunulurken, Avrupa plastik endüstrisi bu verginin sektör üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabileceği uyarısında bulunmuştur. Avrupa Plastik Dönüştürücüler (European Plastics Converters-EuPC) Genel Müdürü Alexandre Dangis’e göre, “AB plastik vergisinin gelirleri, atık ve geri dönüşüm altyapısına yatırılmak üzere ayrılmadığından, Avrupa’da plastik atıkların geri dönüşümünü artırmayacaktır” görüşündedir. Bu durum, plastik geri dönüşüm maliyetini daha da artıracak ve daha büyük çevresel etkiye sahip diğer ambalaj malzemelerine geçişi teşvik edeceği görüşü sektör temsilcileri tarafından dile getirilmektedir. Sektör, Avrupa genelinde geri dönüşüm oranlarını gerçekten artırmak ve çevreyi korumak için, plastik ambalaj atıklarının depolanmasının vergilendirilmesi daha verimli olacağı görüşündedir. Plastik ambalajların geri dönüşümünün iyileştirilmesi, tüm plastik değer zincirinin inovasyona, yeni makinelere ve plastik ambalajın ekolojik tasarımına yönelik önemli yatırımları gerektirir. AB’nin genel bütçesine giden yılda yaklaşık 6-8 milyar Euro’luk beklenen vergi geliri bütçede başka giderler için kullanılabileceğinden, bu kaynak döngüsel bir ekonomiye geçişe yatırılmak için mevcut olmayacaktır (European Plastics Converters, 2020). Dolayısıyla Avrupa plastik sektörü bu nedenler plastik vergisine çeşitli eleştiriler getirmiştir.

AB’nin önerdiği plastik vergisi, geri dönüşüm sektöründeki bazı katılımcılar tarafından şüphe ve kafa karışıklığı ile karşılanmış ve verginin nasıl olacağı konusunda daha fazla netlik olana kadar hemen alınması gereken yatırım kararlarının alınmayacağı iddia edilmiştir. Nihayetinde verginin ambalaj sektörünü plastikten uzaklaşarak cam, kâğıt ve alüminyum gibi diğer ambalaj türlerine doğru zorlayacağından ve bunun çevre üzerinde plastikten daha büyük bir etkiye sahip olabileceği yönündedir. Verginin açıklanmasıyla ilgili olarak piyasadaki plastik üreticileri tarafından üç ana endişe öne sürülmüştür. Birincisi, geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj atığının ağırlığının nasıl hesaplanacağı, bunun atık akışının hangi aşamasında gerçekleşeceğinin ve bu bilgiyi bildirme yükünün kime ait olacağı belirsiz olmasıdır. İkinci endişe ise, AB ülkelerinin verileri bildirmekten ve hedeflere ulaşmaktan sorumlu olacağıdır, ancak şu anda etkili geri dönüşüme yönelik uyumlu bir veri bildirim yaklaşımı bulunmamaktadır. Bazı AB ülkelerinin plastikle ilgili doğru verileri bildirmeyeceği endişesi bulunmaktadır. Üçüncü endişe ise, polistiren ve polivinil klorür gibi ambalajlamada kullanılan birçok plastik için etkili geri dönüşümün bu pazarlardaki katılımcıların vergiye uyması için yeterince gelişmiş olmamasıdır (Volkova, 2020).

İşletmelerin faaliyetlerinin yeni kurallar kapsamına girip giremeyeceğinin kısa sürede karar vermesi için AB ve ulusal düzeyde yasal süreçleri takip etmeleri gerekmektedir. İşletmeler, yeni kurallardan hangi ürün kategorilerinin etkilenme olasılığının daha yüksek olduğunu, bunun ürünlerin fiyatlandırmasını nasıl etkileyebileceğini ve vergileri

hesaplama yükümlülüklerini ilgili raporlama gerekliliklerine uyumu değerlendirmeleri gerekmektedir. Değer zinciri (üretim, paketleme ve dağıtım) genelinde plastik vergisi önlemlerinin etkisinin gözden geçirilmesi ve yeni yükümlülüklerin tedarikçiler ve müşterilerle sözleşme ilişkilerine nasıl yansıtılması gerektiğini değerlendirmek de son derecede önemli olacaktır. Acil bir adım olarak, işletmeler, örneğin değer zincirlerinde kullanılan geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj bileşenlerinin etkisini hesaplayarak (“en kötü durum” senaryosu) gelecekteki potansiyel vergiye maruz kalma durumlarının bir değerlendirmesini yapmaları gerekmektedir. Bu tür bir değerlendirme yoluyla işletmeler, yeni kuralların kapsamına girme olasılığı daha yüksek olan faaliyetleri ve gelecekteki gelişmeleri daha iyi anlayabilir. AB mevzuatı ile ilgili daha fazla ayrıntı öğrenildiğinde, işletmelerin hazırlık planlarını hızlandırmaları ve çıkarılan kesin kurallar standardına bağlı olarak uyum süreçlerinin uygulanması üzerinde çalışmaya başlamaları gerekecektir. Çevre ve sağlıkla ilgili vergiler hızlı bir şekilde değiştiği için, bunların katma değer vergisi (KDV) ile ilişkisi de fiyatlandırmayı, vergi yükümlülüğünü ve raporlama özelliklerini etkileyebilecek önemli bir unsur olacaktır (Global VAT Compliance, 2020).

AB Konseyi’nin kararı, plastik ambalaj üreticileri tarafından büyük ölçüde eleştirilmiştir. Bu tür bir verginin getirilmesi sonucunda, ilgili ürünlerin fiyatlarını artırma zorunluluğu ve üretim süreçlerinde maliyetli değişiklikler ortaya çıkacaktır. Öte yandan, karar, bu çözümden doğrudan yararlanacak olan geri dönüşüm endüstrisi için iyi bir haber niteliğindedir. Beklenmesi gerektiği gibi, muhtemelen çok sayıda işletme, yeni vergiyi ödememek için geri dönüştürülebilir plastik kullanımını artırmaya karar verecektir (Prus, 2020). Çevrenin korunması ve ekonomik çıkarlar arasında sıkça görülen bir çatışma hattı bulunmaktadır. Çevre politikası önlemleri, ürünleri veya tesisleri yeni çevre politikalarına uymak zorunda bıraktığından endüstriyel sektördeki işletmeler yüksek maliyetlerden korkmaktadırlar. Ancak, AB dışındaki ülkelere ve bölgelere kıyasla AB’deki işletmeler için dezavantajlı görünen bu durum, ulusal düzeyde ve AB’de çevre standartları oluşturulmasını sağlamaktadır. Öte yandan, çevreci politikalar ekonomik büyüme için itici bir güç yaratabilir. Aslında, atık politikası karmaşık ekonomik çıkar yapılarıyla karakterize edildiğinde, plastik atık hala ekonomik bir değere sahiptir ve bu durumda bir kaynak olarak işlenebilir ve satılabilir. Plastik atıklar için uygun pazarlar oluşturan, istenen ürünleri ve süreçleri teşvik eden ve yatırımın önündeki engelleri kaldıran politikalar, kaynak geri kazanım endüstrileri için siyasi istikrarı artırabilir. Bu aynı zamanda küresel piyasa içerisinde bağımsızlığı güçlendirecek önemli bir araçtır (Mederake & Knoblauch, 2019:3).

5.SONUÇ

Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) resmi olarak COVID-19’u 11 Mart 2020’de pandemi ilan etmesiyle birlikte tüm dünyanın çok ciddi bir sorunla karşı karşıya olduğu onaylanmıştır. Pandeminin tüm dünya üzerinde çok ciddi ekonomik, sosyal, siyasi krizler ile ciddi sağlık krizine yol açmıştır. AB de, COVID-19 pandemisinden ciddi şekilde etkilenmiştir. Özellikle dört üye İspanya, İtalya, Fransa ve Almanya’da bildirilen ölüm vakaları ciddi sayılara ulaşmıştır. DSÖ tarafından devletlere virüsün yayılmasını önlemek ve halk sağlığını korumak için katı sosyal mesafe ve karantina önlemleri alınması yönünde çağrıda bulunulmuştur. AB’de haftalar süren kısıtlamalar ve iş kapanmaları ile sıkı kilitlemeler yaşanmıştır. Bu, üretimin durmasına, talep üzerine sürüklenmeye ve nihayetinde şirketler için gelir daralmasına yol açmıştır. 1929 ve 2008 küresel ekonomik krizlerinden daha ciddi bir küresel kriz ile karşı karşıya kalınmıştır. Pandemi süreci yaşanırken AB’nin 2021-2027 yılları kapsayan bütçesinin oluşturulması çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar yapılırken COVID-19 pandemisinin yıkıcı ekonomik etkileri konusu bütçe çalışmalarında da ön plana çıkmıştır. COVID-19 ile mücadelede bu bütçe içerisinde Yeni Nesil AB adıyla yardım paketi de yer almıştır. Ancak bu yardım paketi aynı zamanda yeni kaynak ihtiyaçlarının doğmasına neden olmuştur. Yeni gelir kaynaklarına duyulan ihtiyaçların temeli COVID-19’a dayansa da 2016 yılında Brexit referandumuyla AB’den ayrılma kararı veren Birleşik Krallık’ın 2021-2027 bütçesinin bir parçası olmayacağı gerçeği de AB’nin daha fazla yeni gelir kaynakları bulmasını zorunlu hale getirmiştir.

AB bütçesinde yeni gelir kaynakları yaratmasında duyulan endişe sonucunda bazı yeni vergiler getirileceği 2021-2027 yıllarını kapsayan ÇYMÇ ve COVID-19 yardım paketinin de içerisinde olduğu bütçede açıkça belirtilmiştir. Bu vergilerin ilki de plastik vergisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Temmuz 2020’de, AB’de 1 Ocak 2021’den itibaren yeni bir plastik vergi vergisinin getirilmesi konusunda AB liderleri anlaşmaya varmıştır. Bu vergi AB tarafından üye devletlerden AB bütçesine aktarılan doğrudan bir pay olarak tanımlanmıştır. Elde edilen vergi gelirlerinin AB’nin COVID-19 kurtarma fonuna aktarılması kararı alınmıştır. Yeni getirilen bu vergi plastik ambalaj atığının ağırlığı üzerinden hesaplanan her üye devletten kilogram başına 0,80 Euro alınacak şekilde düzenlenmiştir. Toplanan

miktar, AB'nin bütçesinin dengelemesi için kullanılmak istenmektedir. COVID-19 pandemisi ve Brexit sonucu AB bütçesinde görülen zararın, plastik vergisi ve benzer vergilerle telafi edilmesi amaçlanmıştır. Plastik vergisinin yeni gelir kaynağı olarak görülmesinin dışında negatif çevresel dışsallıkların önlenmesi için de kullanılma amacı bulunmaktadır. Ayrıca elde edilen gelirlerin çevreye yönelik yatırımlarda kullanılması çevresel politikaların etkinliğinin de arttırılmasına neden olacaktır.

Günümüzde plastik atık, su kaynaklarının ve doğal yaşamın kirlenmesinin ana suçluları arasındadır. Plastik, eko-sürdürülebilirlik açısından bir sorundur, ancak yine de piyasada çok yönlü ve yaygın olarak kullanılan bir üründür. Plastikler dünyanın en büyük endüstriyel yeniliklerinden biridir, ancak üretimlerinin büyüklüğü ve yetersiz bertaraf uygulamaları, iklim değişikliği, deniz kirliliği, biyolojik çeşitlilik ve kimyasal kirlilik dâhil olmak üzere insan sağlığı ve çevre üzerinde artan olumsuz etkilere neden olmaktadır. Plastikler ambalaj, inşaat, otomotiv imalatı, mobilya, oyuncak, ayakkabı, beyaz eşya, elektrikli ve elektronik eşya, tarım gibi birçok sektörde kullanılmaktadır. Bu geniş talep, plastik üretiminin küresel olarak patlamasına neden olmuş ve çoğu insan yapımı malzemeyi geride bırakmıştır. Plastik, çok yönlülüğü nedeniyle değerlidir, ancak yanlış yönetilen plastik atıkların çevresel etkileri konusunda endişeler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, AB'deki plastik akışlarına genel bir bakış sağlamakta ve plastik vergisinin AB bütçesi için yeni bir gelir kaynağı ve plastik döngüselliğin bir aracı kullanılması konularında ekonomi-politik bir bakış açısı oluşturulmaktadır.

Plastik vergisiyle ilgili bazı endişeler de bulunmaktadır. Bu endişelerden biri de plastik vergisinin üretici ve tüketiciler üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olacağıdır. Bu endişenin nedeni; devletler bu verginin uygulanması konusunda serbesttir ve bu vergi gelirini elde etmeseler de ülkelerine düşen ödeme miktarlarını hazineden doğrudan AB bütçesine aktarabileceklerdir. Dolayısıyla plastik vergisinin tüketici ya da üretici üzerindeki etkileri AB ülkelerinin ulusal düzeyde izleyecekleri vergi politikasına bağlı olacaktır. O yüzden tüketici ve üretici açısından iki farklı durumla karşılaşılabilir. Vergi tüketici üzerine yansıtılırsa plastik kullanımının azaltılması ve vergi geliri elde edilmesi şeklinde olabilecektir. Verginin tüketici üzerine yansıtılmaması tüketicilerin davranışlarının plastik tüketiminde herhangi bir değişikliğe uğramayacaktır. Dolayısıyla tüketiciler böyle bir verginin kendilerine yansıtılmaması durumunda bu verginin etkisini de hissetmeyeceklerdir. Aynı etki üreticiler için de geçerlidir. Üye devletin alacakları karara göre plastik vergisi üreticiler üzerinde yansıtılacak ya da yansıtılmayacaktır. Üretici üzerine yansıtılmaması durumunda herhangi bir etki olmayacaktır. Ancak üretici üzerinde yansıtılması durumunda üreticilerin maliyetlerinde artışa neden olacaktır. Aynı zamanda verginin üreticiler üzerine yansıtılması varsayımında üreticiler açısından plastik vergisinin bazı belirsizlikleri bulunmaktadır. Geri dönüştürülmemiş plastik ambalaj maliyetlerinin hangi üreticiye atfedilmesi gerektiğini belirlemek kolay değildir. Örneğin, geri dönüşümü kolay olacak şekilde üretilen ancak yine de tüketiciler tarafından denize atılan plastik şişeleri düşünülüğünde, üreticilerin bu davranış üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır.

Plastik vergisinin bireyler veya şirketlerce ödenmemesi durumunda ve her ülkede farklı uygulamaların olması birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Üye devletler AB bütçesine aktarılacak plastik vergi gelirlerini başka gelirlerden karşılama esnekliğine sahip olduklarından AB'nin yeni öz kaynak elde etme amacı nedeniyle AB çevre politikaları konusunda taviz verilmiş olacaktır. Bu durumda kirlenmelerin plastik atık maliyetlerini içselleştirerek ödemesini sağlamak yerine, üye devletler dolayısıyla vergi mükellefleri geri dönüştürülemeyen veya yalnızca daha düşük bir değere dönüştürülebilen plastikleri üretmeye devam eden şirketlerin faturasını ödemek zorunda kalacaklardır. AB Konseyi plastik vergisinin toplanması konusunda üye devletleri serbest bırakmakta ve bununla ilgili herhangi bir düzenleyici şart önermemektedir. Plastik vergisinin toplanmasında kullanılan yöntemlerin ülkelere göre farklılık göstermesi birlik içerisinde bir karmaşıklığa yol açabilir. Ancak 1 Ocak 2021'de AB'de uygulanmaya konulmuş olan plastik vergisi eleştirileri tam da bu noktada yoğunlaşmaktadır. Bu vergiyi uygulamasının her bir devletin kendi inisiyatifine bırakıldığından AB bütçesine gelecek kaynağın bu vergiler dışından gelmesi çevresel kalkınma politikalarına ters düşecektir. İdeal bir plastik vergisi uygulaması hem üretim hem de tüketimde gerekli azalmayı tetikleyerek malzemenin sorumlu bir şekilde kullanılmasına yardımcı olmalıdır. Bununla birlikte, plastik vergisi, geliri arttırmaktan ziyade üretici ve tüketici davranışını etkilemek için tasarlanması durumunda etkin olacaktır. Yeni getirilmiş olan plastik vergisini yalnızca çevresel yönüyle ya da COVID-19 için gerekli olan fon ihtiyacının karşılanması olarak düşünmek doğru olmayacaktır. Brexit etkisiyle AB'den ayrılan en büyük üç ortak olan Birleşik Krallık'ın oluşturacağı AB bütçesinde oluşan gelir boşluğunun yeni gelir kaynağı ile birliğin telafi edilmek istendiği açıktır. Bu yüzden plastik vergisi sahip olduğu ekonomik

ve politik yönleri onun gelecek dönemlerde de tartışılan bir vergi olarak gündemde kalmaya devam edeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Adyel, Tanveer M. 2020. "Accumulation of Plastic Waste during COVID-19". *American Association for the Advancement of Science* 369(6509):1314-15.
- Amaro, Silvia. 2020. "The EU's Biggest Post-Brexit Fight Is about to Get Real". *CNBC*. Erişim Tarihi:24 Aralık 2020, <https://www.cnb.com/2020/02/20/eu-budget-the-biggest-post-brexit-fight-is-about-to-get-real.html>.
- Amazon. 2020. "amazon.com announces first quarter results".
- Barnes, Peter. 2020. "Brexit: What happens now? - BBC News". Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-46393399>.
- Barrafrem, Kinga, Daniel Västfjäll, ve Gustav Tinghög. 2020. "Financial Well-Being, COVID-19, and the Financial Better-than-Average-Effect". *Journal of Behavioral and Experimental Finance* 28:1-5.
- Baumgarten, Stefan. 2020. "EU Agrees Tax on Plastic Packaging Waste". *ICIS Explore*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.icis.com/explore/resources/news/2020/07/21/10532318/eu-agrees-tax-on-plastic-packaging-waste>.
- Bevins, Vincent. 2020. "Europe May Emerge From the Pandemic As a Stronger Union". *Intelligencer*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://nymag.com/intelligencer/2020/09/europe-may-emerge-stronger-covid-pandemic.html>.
- Boffey, Daniel, ve Lisa O'Carroll. 2020. "UK and EU agree Brexit trade deal". *The Guardian*, Aralık 24.
- Castellarin, Emanuel. 2020. "The European Union's Financial Contribution to the Response to the Covid-19 Crisis: An Overview of Existing Mechanisms, Proposals Under Discussion and Open Issues". *European Papers - A Journal on Law and Integration* 2020 5:1-24. doi: 10.15166/2499-8249/393.
- Council of the European Union. 2020. "Multiannual Financial Framework for 2021-2027 Adopted". Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/>.
- Delasnerie, Alix. 2020. "The Union's Revenue". *Fact Sheets on the European Union*, 6.
- Dennison, James, Eldad Davidov, ve Daniel Seddig. 2020. "Explaining Voting in the UK's 2016 EU Referendum: Values, Attitudes to Immigration, European Identity and Political Trust". *Social Science Research* 92:102476.
- European Commission. 2018. "A European Strategy for Plastics in a Circular Economy".
- European Commission. t.y. "2021-2027 Long-Term EU Budget & Next Generation EU". *European Commission*. Erişim Tarihi: 25 Aralık 2020 https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/eu-budget-2021-2027_en.
- European Commission. 2011. "Plastic Waste in the Environment".
- European Commission. 2018. "Questions & Answers: A European strategy for plastics". *European Commission*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/MEMO_18_6.
- European Commission. 2019. "Sustainable Development Goals". *International Cooperation and Development - European Commission*. Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020 https://ec.europa.eu/international-partnerships/sustainable-development-goals_en.
- European Council. 2020a. "Remarks by President Charles Michel after the Special European Council, 17-21 July 2020". Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/07/21/remarks-by-president-charles-michel-after-the-special-european-council-17-21-july-2020/>.
- European Council. 2020b. *Special meeting of the European Council (17, 18, 19, 20 and 21 July 2020)*. European Council.
- European Environment Agency. 2019. *Preventing Plastic Waste in Europe. Publication*. 02/2019. Denmark: European Environment Agency.

- European Parliament. 2018. "Plastic in the Ocean: The Facts, Effects and New EU Rules". *News European Parliament*. Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20181005STO15110/plastic-in-the-ocean-the-facts-effects-and-new-eu-rules>.
- European Parliament. 2020a. "EU Budget 2021 Approved: Supporting the Recovery". Erişim Tarihi: 25 Aralık 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201211IPR93640/eu-budget-2021-approved-supporting-the-recovery>.
- European Parliament. 2020b. "Why Is Parliament Calling for New EU Revenue-Raising Powers?" Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20200918STO87405/why-is-parliament-calling-for-new-eu-revenue-raising-powers>.
- European Plastics Converters. 2020. "EU Plastic Tax: A Danger for EU Single Market & Recovery". *RECYCLING Magazine*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.recycling-magazine.com/2020/07/27/eu-plastic-tax-a-danger-for-eu-single-market-recovery/>.
- Frater, James, ve Michelle Toh. 2020. "EU recovery plan: Leaders strike 'historic' deal to rebuild economy". <https://edition.cnn.com>. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, (<https://edition.cnn.com/2020/07/21/economy/eu-stimulus-coronavirus/index.html>).
- Global VAT Compliance. 2020. "EU: Review of the Proposal for Plastic Tax, Environmental-Related Measures". *Global VAT Compliance*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.globalvatcompliance.com/review-of-the-proposal-for-plastic-tax-environmental-related-measures/>.
- Government of the Netherlands. 2018. "Brexit: Where Do We Stand? - Brexit - Government.NL". Erişim Tarihi: 24 Aralık 2020, <https://www.government.nl/topics/brexit/brexit-where-do-we-stand>.
- Haas, Jörg, ve Eulalia Rubio. 2017. "Brexit and the EU Budget: Threat or Opportunity?" *Notre Europe Jacques Delors Institute* 18.
- Hotunluoğlu, H., & Tekeli, R. (2007). Karbon Vergisinin Ekonomik Analizi ve Etkileri: Karbon Vergisinin Emisyon Azaltıcı Etkisi Var mı?. *Sosyoekonomi*, 6(6).
- Hsu, Wan-Ting, Teresa Domenech, ve Will McDowall. 2020. "How Circular Are Plastics in the EU?: MFA of Plastics in the EU and Pathways to Circularity". *Cleaner Environmental Systems*.
- IMF. 2020. "World Economic Outlook Update, June 2020: A Crisis Like No Other, An Uncertain Recovery". *IMF*. Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/06/24/WEOupdateJune2020>.
- Käppeli, Anita, ve Mikaela Gavvas. 2020. "The EU's New Budget: Europe's Recovery at The Expense of Its Long-Term Ambitions". *Center For Global Development*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.cgdev.org/blog/eus-new-budget-europes-recovery-expense-its-long-term-ambitions>.
- Keogh-Brown, Marcus R., Henning Tarp Jensen, W. John Edmunds, ve Richard D. Smith. 2020. "The Impact of Covid-19, Associated Behaviours and Policies on the UK Economy: A Computable General Equilibrium Model". *SSM - Population Health* 12:1-10. doi: 10.1016/j.ssmph.2020.100651.
- Klemeš, Jiří Jaromír, Yee Van Fan, Raymond R. Tan, ve Peng Jiang. 2020. "Minimising the Present and Future Plastic Waste, Energy and Environmental Footprints Related to COVID-19". *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 127:109883.
- Kucuk, Bahtiyar. 2020. "Almanya, 86 yıl sonra Nazi öncesi alfabe tablosuna dönüyor". *euronews*. Erişim Tarihi: 25 Aralık 2020, <https://tr.euronews.com/2020/12/04/almanya-yahudi-isimlerinin-kullan-ld-g-nazi-oncesi-alfabe-tablosuna-donuyor>.
- Mederake, Linda, ve Doris Knoblauch. 2019. "Shaping EU Plastic Policies: The Role of Public Health vs. Environmental Arguments". *International Journal of Environmental Research and Public Health* 16(20):18.
- OECD. t.y. "Taxes on Single-Use Plastics". *OECD*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.oecd.org/stories/ocean/taxes-on-single-use-plastics-186a058b>.
- Parker, Thomas. 2020. "Approved EU Plastics Tax Could Be a Danger to the Single Market and Recovery, Says Trade Group". *NS Packaging*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.nspackaging.com/news/eu-plastics-tax/>.

- Prus, Katarzyna. 2020. "New Non-Recycled Plastic Tax". *Arena*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://arenaadvisory.com/en/new-non-recycled-plastic-tax/>.
- Rekenkamer, Algemene. 2020. "How Has the EU Responded to the Impact of the Corona-Crisis?" Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, [publications/questions-and-answers/how-has-the-eu-responded-to-the-impact-of-the-covid-19-crisis](https://www.rekenkamer.nl/publications/questions-and-answers/how-has-the-eu-responded-to-the-impact-of-the-covid-19-crisis).
- Sapir, André. 2020. "Why Has COVID-19 Hit Different European Union Economies so Differently?" *Policy Contribution* (18):1-13.
- Sharma, Hari Bhakta, Kumar Raja Vanapalli, VR Shankar Cheela, Ved Prakash Ranjan, Amit Kumar Jaglan, Brajesh Dubey, Sudha Goel, ve Jayanta Bhattacharya. 2020. "Challenges, Opportunities, and Innovations for Effective Solid Waste Management during and Post COVID-19 Pandemic". *Resources, Conservation and Recycling* 162:105052.
- Stoyanov, Anton. 2020. "Plastic challenges – Europe's agenda and its multi-layered approach". Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020 <http://www.themayor.eu/en/plastic-challenges-europes-agenda-and-its-multi-layered-approach>.
- Tisdell, Clement A. 2020. "Economic, Social and Political Issues Raised by the COVID-19 Pandemic". *Economic Analysis and Policy* 68:17-28.
- Tsiosta, Konstantina. 2020. "EU-Plastic Tax: New Environmental-Related Tax Measures". *KPMG*. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://home.kpmg/ch/de/blogs/home/posts/2020/09/eu-plastic-tax.html>.
- UNFCCC. t.y. "The Paris Agreement". Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>.
- Vanapalli, Kumar Raja, Hari Bhakta Sharma, Ved Prakash Ranjan, Biswajit Samal, Jayanta Bhattacharya, Brajesh K. Dubey, ve Sudha Goel. 2021. "Challenges and Strategies for Effective Plastic Waste Management during and Post COVID-19 Pandemic". *Science of The Total Environment* 750:141514.
- Volkova, Margaret. 2020. "Recyclers greet EU plastic tax proposals with skepticism, confusion". Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, http://www.mrcplast.com/news-news_open-374001.html.
- World Health Organization. 2016. *Personal Protective Equipment for Use in a Filovirus Disease Outbreak: Rapid Advice Guideline*. Geneva: World Health Organization.
- World Trade Organization. 2020. "E-commerce, Trade and the COVID-19 Pandemic".
- Worldometer. 2021. "Coronavirus Update (Live): 80,295,030 Cases and 1,759,476 Deaths from COVID-19 Virus Pandemic". Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020, https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1?%22.
- Zalan, Eszter. 2020. "Hungary and Poland Block EU Budget and Corona Package". *EUobserver*. Erişim Tarihi: 25 Aralık 2020, <https://euobserver.com/political/150089>.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).
4. Bu makale için etik kurul izni gerekmemektedir (Ethics committee permission is not required for this article).